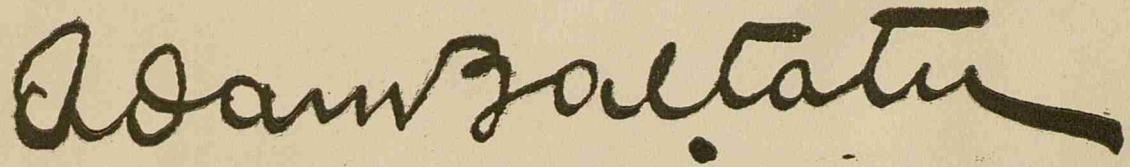

www.digibuc.ro

42 file. [signature]

Nr. 0430

www.digibuc.ro

Cartea aceasta apare în cincizeci de exemplare pe hîrtie carrara numerotate dela unul—la cincizeci, — două sute pe hîrtie cromo numerotate dela cincizeci și unu — la două sute cincizeci și șapte sute cincizeci pe hîrtie velină, numerotate dela șaptesute cincizeci și unu la una mie.

www.digibuc.ro

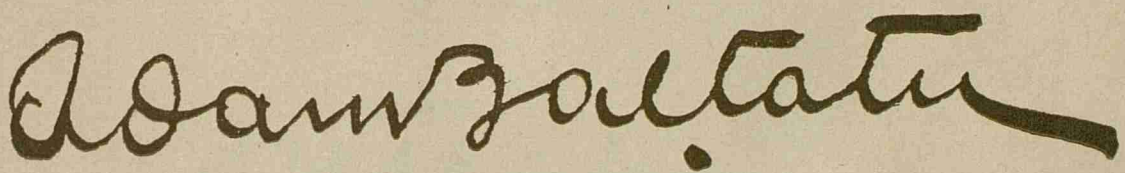

www.digibuc.ro

TEXT DE:

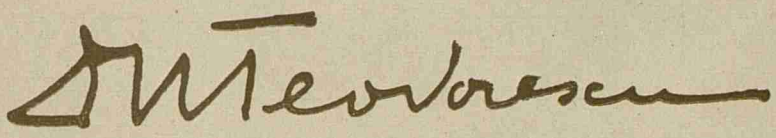

www.digibuc.ro

BIBLIOTECA
- MUNICIPIULUI -
BUCUREȘTI

Rus după unul din bunici, după ceilalți trei moldovean, Balțatu a plîns pentru întîia dată sub cerul Moldovei.

Cu groază își aduce aminte, cum într'o zi troenită a anilor lui de copil, și-a luat săniuța și pela toacă a plecat de acasă spre celălalt capăt al Hușului, la un tovarăș de joc.

www.digibuc.ro

SEARA de atunci, a găsit doi copii jucîndu-se cu o săniuță în curtea unei case mici din hornul căreia se înălța fum, și pentrucă amîndoi copiii erau înghețați, SEARA i-a trimis să se încălziască în casa de acolo.

Și acolo, cum stăteau cu mînile roșii întinse spre vatră, o bătrînă ghemuită la căldură le spuneà că în noaptea aceea vor umblà strigoii, pentrucă erà noaptea Sfîntului Andrei.

Cînd a auzit, Balțatu s'a înhamat la săniuță și a pornit la goană acasă, pe drumul cel mai

www.digibuc.ro

Autoportret

www.digibuc.ro

scurt.

Dar drumul cel mai scurt trecea printr'un cimitir și cum întunericul umpluse împrejurimile bisericuței vechi, Balțatu a căzut într'un adânc cu săniuța peste el.

Cum a eșit din groapa aceea, proaspăt sapată, și cum s'a dus pînă acasă, nu știe, pentrucă nu a știut nici atunci.

După o noapte de aiurări, când DIMINEAȚA i-a bătut în geam, a găsit în pat o nucă mare, aurită, și un caet în care tatăl lui, în ore de răgaz, desenase cai, cai

www.digibuc.ro

mulți, numai cai.

Și cînd s'a coborît din pat, a cerut să-i dea un creion și a făcut și el un cal, acolo, în caet.

Calul acela a fost cel întîi desen făcut de Balțatu.

Cînd a avut abecedar, cu un creion care scîrțîià pe tăbliță, a desenat oi,... și după oi un plug,... și după plug un rac,... și după rac un car...

Mai tîrziu îi plăceà mult să facă hărți cu roșu,... și verde,... și albastru...

Apoi într'o zi părinții lui și-au luat tot avutul lor, — copilul

www.digibuc.ro

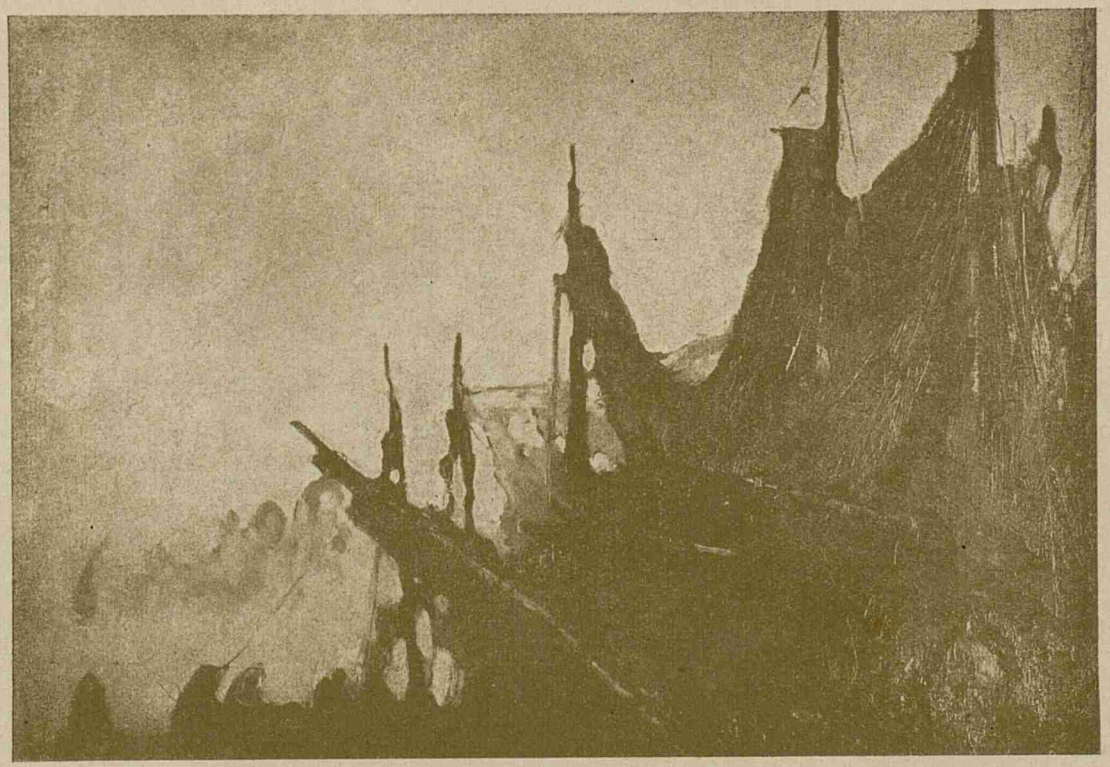

Catarguri

www.digibuc.ro

și lucrurile din două încăperi mici, și au pornit pe drumul Iașului.

La Iași, Balțatu a intrat la un vopsitor de firme, pe o stradă dosnică, în apropierea Bisericei Bărboi, — dar a fost dat afară curînd, pentrucă vopsitorul nu-l găsise bun la nimic.

După cîteva zile este primit din nou, însă nu împlinește luna și fuge de acolo, să nu se mai întoarcă niciodată.

Aveà atunci treisprezece ani...

După aceea a intrat la un iconar din dosul Mitropoliei. Zugrăveà icoane și prapuri, — și erà

www.digibuc.ro

mulțumit.

Dar într'o dimineață friguroasă din sfîrșitul toamnei de atunci, iconarul îl pune să vopsească un gard care împrejmuià un loc destul de întins. Balțatul vopsește cu verde scîndurile dela un stîlp la altul,... apoi alte scînduri pînă la alt stîlp,... se oprește, își aburește cu gura palmele înghețate, și vopsește înainte... Palmele îl ustură, îl dor încheeturile mînilor, îl podidește plînsul, și se oprește iar... Privește gardul vopsit, privește gardul nevopsit, oftează din tot sufletul, lasă jos tinicheaua cu

www.digibuc.ro

Desen

www.digibuc.ro

vopsea, aruncă pensula, își șterge ochii, și fuge fără să mai priviască în urmă...

A sfîrșit și cu iconarul.

Cîteva săptămîni după aceea, l-a luat ca ajutor un pictor care făceà decoruri la Teatrul Național.

Ceruri albastre,... terase năpădite de acățătoare,... copaci cu frunzătura verde,... un țărm de mare,... și afară, în orașul alb, copacii își rășchirau crengile goale sub cerul de plumb.

Cînd iarna se apropie de sfîrșit, pictorul își ia ajutorul și

www.digibuc.ro

pleacă amîndoi la Rîmnicul Vîlcea, pentru niște decoruri la Teatrul Comunal.

Acolo, Balțatu își trece zilele între zidurile mohorîte ale teatrului, pictînd în întregime un decor de închisoare, în timp ce afară venise primăvara.

Serile, alergà pe malul Oltului, privind plutele cum coborau pe apele repezi...

In serile acelea stăteà pînă tîrziu în fața apelor, cu primăvara lîngă el, și-i chinuià sufletul un dor de plutărit,... un dor de ducă...

www.digibuc.ro

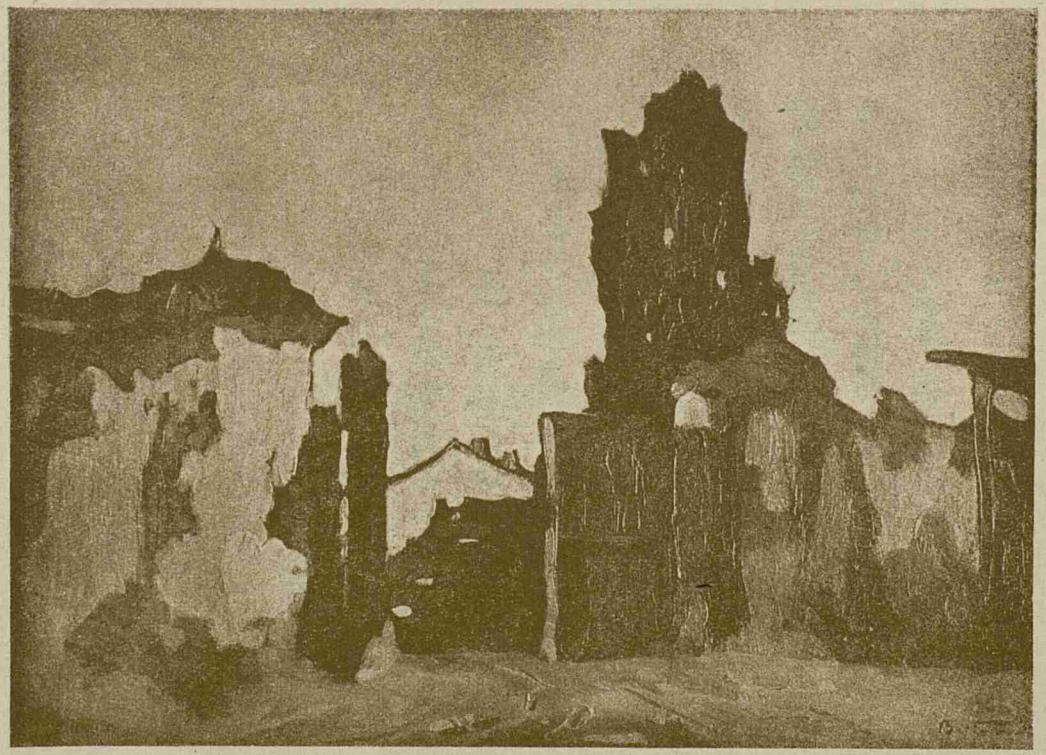

Poarta de plopi

www.digibuc.ro

Dar într'o zi a primăverei de atunci s'a reîntors la Iași...

Cînd vine toamna, alege cîteva desene făcute în timpul verii, — crîmpee de huidiți din Nicolina și Socola, — mai alege cîteva desene făcute în primăvară pe malul Oltului, își încarcă brațul și pleacă spre școala de Belle-Arte unde este primit numaidecît, cu toate că nu aveà nici un certificat în buzunar.

Trei ani dearîndul un copil nalt, slăbuț, cu părul mare aruncat peste cap, veneà cel întîi la Belle-Arte și plecà cel din

www.digibuc.ro

urmă.

Dar după trei ani de școală vine anul e mie nouă sute șasesprezece și cu el războiul.

Balțatu se reîntoarce la Huși, împreună cu părinții lui și cu lucrurile din două încăperi mici...

Cînd a trecut iarna aceea de bejenie, cu drumurile pline de chervane sfărîmate, — pline de romîni triști și de ruși veseli, Balțatu și-a luat colorile și a pornit, odată cu primăvara, prin mahalalele cu felinare strîmbe, cu case dărîmate și garduri cu proptele,... odată cu vara a

www.digibuc.ro

Odihnă

www.digibuc.ro

plecat să rătăcească prin luncile de pe malul Prutului,... și odată cu toamna a urcat drumeaguri năpădite de cătină, spre copaci scorburoși care-și scuturau frunzele galbene lîngă crămi bătrîne, plecate spre pămînt, așa cum se pleacă bătrînii...

Și cînd IARNA a venit la Huși, Balțatu a plecat la Iași, ducînd cu el cîteva zeci de cartoane colorate.

Erà tot copil și pentrucă toți copiii trebue să se joace, s'a jucat și el, s'a jucat cu colorile. Toate tablourile lui de atunci erau

www.digibuc.ro

un joc de colori.

La Iași, pe Strada Lăpușneanu, la un fotograf, într'o cameră mică și cu lumină puțină, și-a spînzurat tablourile. Acolo a fost cea întîi expoziție a lui.

Cel mai minunat tablou din cîte aveà în expoziția aceea, erà unul cu cîțiva tineri fără căpătîi, stînd în picioare, alături, în fața unei ape întinse, privind departe, unde cerul coborà pe ape, dornici parcă să fie acolo.

Desigur, atunci cînd Balțatu a pictat tabloul acela, și-a amintit

www.digibuc.ro

Drumeți

www.digibuc.ro

serile trăite cu cîțiva ani mai înainte, pe malul Oltului, cînd privià în urma plutelor plecate.

Și în expoziția aceea Balțatu mai aveà copaci dimineața, și la prînz, și seara, — și copaci după ploae, și copaci desfrunziți,... aveà cîte o fîntînă în răscrucea drumurilor, zugrăvindu-și cumpăna pe cer,... aveà drumeaguri care urcau spre crămi,... și crămi aveà,... și porți vechi,... și podețe,... și... și cînd s'a împlinit luna nu mai aveà nimic.

Apoi s'a întors la Huși, ca spre sfîrșitul primăverei de atunci

www.digibuc.ro

să deschidă a doua expoziție, tot la Iași, și tot pe Strada Lăpușneanu, într'o sală mai mare și cu lumină destulă.

Și expoziția asta s'a sfîrșit la fel cu cealaltă.

COPIL MINUNAT i s'a spus atunci, — COPIL MINUNAT...

După primăvara aceea a venit vara în care l-am cunoscut.

La Huși, pe o stradă care se coboară prea repede, este o casă joasă, au ferestrele mici, cu camera din dreapta mai mare. Acolo își aveà atelierul.

www.digibuc.ro

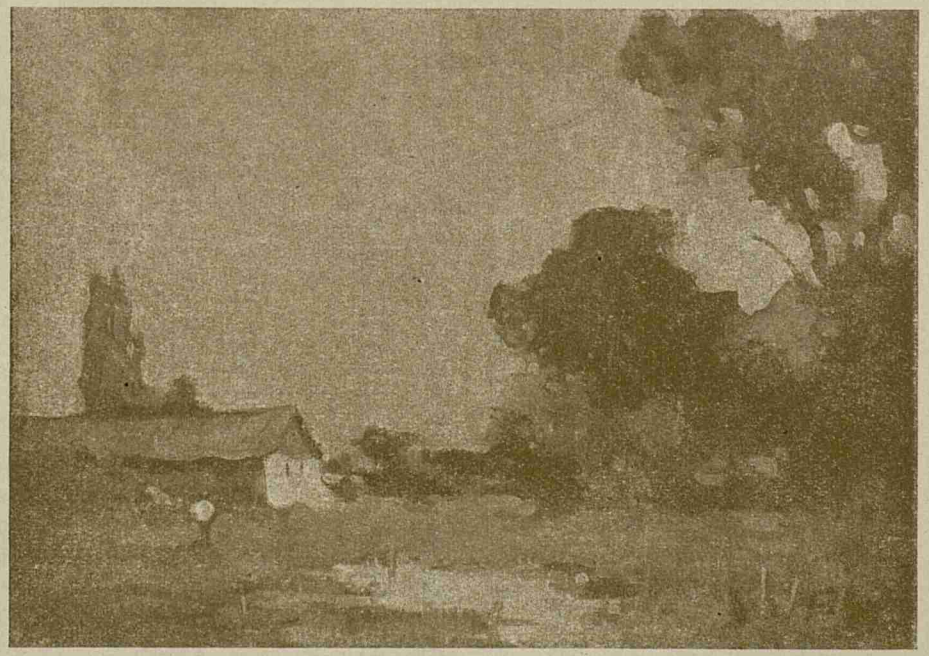

Dimineaţa de vară

www.digibuc.ro

O etajeră încărcată cu cărți într'un colț, o canapea albastră între ferestre, pe pereți două scoarțe vechi, cîteva tablouri proaspete, un pistol, un cuțit rusesc cu prăselele de argint și masca lui Dostoiewski.

Toamna care a venit ne-a găsit împreună, dar cînd toamna a plecat din Huși, am plecat și eu.

A trecut un an...

Și într'o zi de octomvre, Baltatu deschide expoziție la București, în prima sală dela Mozart.

www.digibuc.ro

RASARIT DE LUNA, cel mai mare tablou din expoziția aceea și cel mai mare din cîte făcuse pînă atunci, cu cîteva corturi de țigani întinse sub un cer de seară, a împrăștiat în două săptămîni, toate celelalte tablouri, — o mahala țigănească, o șatră, un popas de țigani, corturi, o stradă la Huși, un huceag, un schit, și încă vre-o optzeci.

Italia...

Intr'o noapte neagră și rece, plină de fluerături desperate, un vapor se luptă cu valuri năprasnice, dincolo de Sulina.

www.digibuc.ro

Portret

www.digibuc.ro

Deodată vaporul s'a oprit.

Pe marea răsvrătită, un clopot depărtat glăsuià sinistru..-

Bang... bang...

Bang... bang...

După cîteva ore de groază, vaporul și-a urmat drumul.

Balțatu plecà în Italia...

Au trecut patru luni, și la începutul lui mai, mi-au venit cîteva rînduri depe malurile Tibrului:

«Am fost rău bolnav într'un sat lîngă Roma.

Imi scrii că la Huși au înflorit salcîmii...

www.digibuc.ro

Cît de frumos trebue să fie acolo!»...

Spre sfîrșitul aceleași luni, îmi mai trimite cîteva rînduri:

«M'am repezit pentru vre.o zece zile la Veneția unde am lucrat ceva.

. . . . . .

După două zile...

Bolnav, în așteptarea doctorului, m'am coborît din pat să sfîrșesc scrisoarea.

Nu știu, — am răcit la Veneția, sau în trenul care m'a adus de acolo.

De cînd sunt în Italia nu

www.digibuc.ro

Primăvară

www.digibuc.ro

am avut o săptămînă în care să fiu sănătos.

Prin august mă întorc în țară.

Și grozav aș vrea ca iarna ce vine să mă găsească lucrînd în Caucaz».

Dar nu a stat pînă în august.

Peste două săptămîni mă vestește:

«Cum primești rîndurile acestea nu-mi mai scrie în Italia pentrucă la douăzeci și șapte iunie mă întorc în țară.

Plec din Roma la douăzeci și stau șapte zile la Napoli.

www.digibuc.ro

Lunile de vară sunt insuportabile în Italia și mai cu seamă la Roma».

Și se întoarce în țară.

Își trece sfîrșitul verei și începutul toamnei la Huși, iar în octomvre deschide expoziție la București, tot la Mozart.

Cele mai multe tablouri sunt din Italia.

Palatinul pe care vremea l-a schimbat într'o ruină, cu verdeață pe dărîmături,... străzi din Veneția, mărginite de ziduri umede pline de ferestre cu obloane colorate,... Napoli cu portul năpădit

www.digibuc.ro

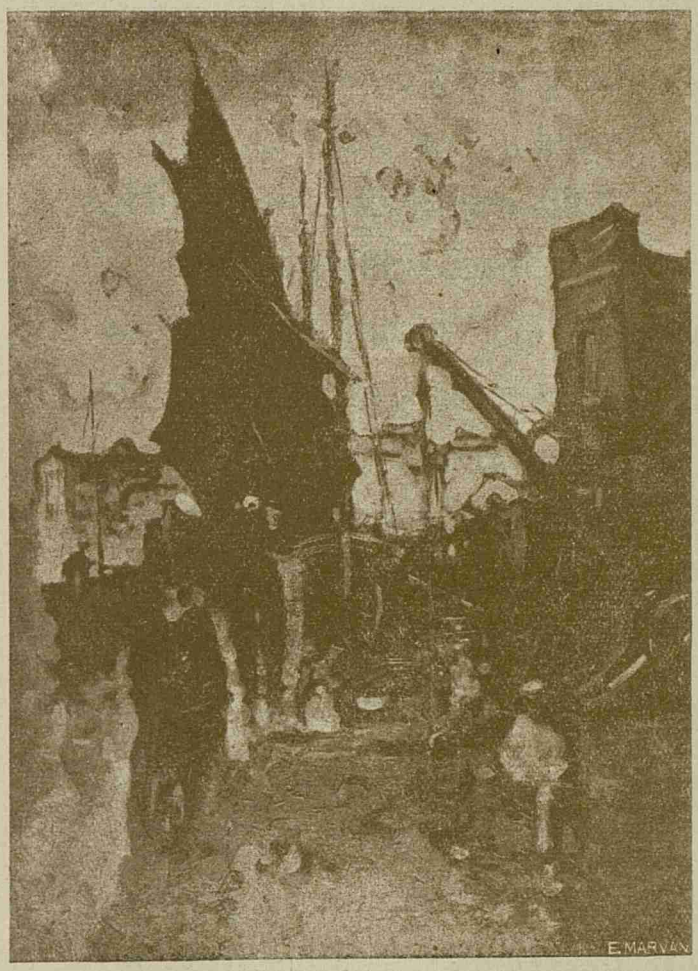

În port

www.digibuc.ro

de bărci ce-și înalță spre cer catargurile,... apoi Catania,... Pompei...

Din țară aveà case dela Huși,... aveà copaci răsleți,... aveà lunci pe malul Prutului, și Prutul la cotituri,... și mai aveà flori,... și un autoportret...

După închiderea expoziției, rămîne două luni în București.

Intr'o seară cu viscol, l-am găsit la locuința lui vremelnică, stînd lîngă o sobă caldă pe care clocotià apă pentru ceai.

Aveà ochii umezi, privirea rătăcită și sufletul sguduit.

www.digibuc.ro

— Ce ai? Eşti bolnav?

— Am terminat Fraţii Karamasoff ai lui Dostoiewski...

Ceaiul l-am luat împreună.

In seara aceea în sufletul lui Balţatu stăpînià rusul, — rusul pe care îl poartă în sînge, şi care pînă în seara aceea a fost supusul celor trei moldoveni.

Dar a doua zi cei trei moldoveni l-au supus iar.

In iarna de atunci pleacă tot în Italia.

Il chemà la Roma Capela Sixtină din Vatican,... şi tablourile lui Greco din Galeria Corssini,... şi

www.digibuc.ro

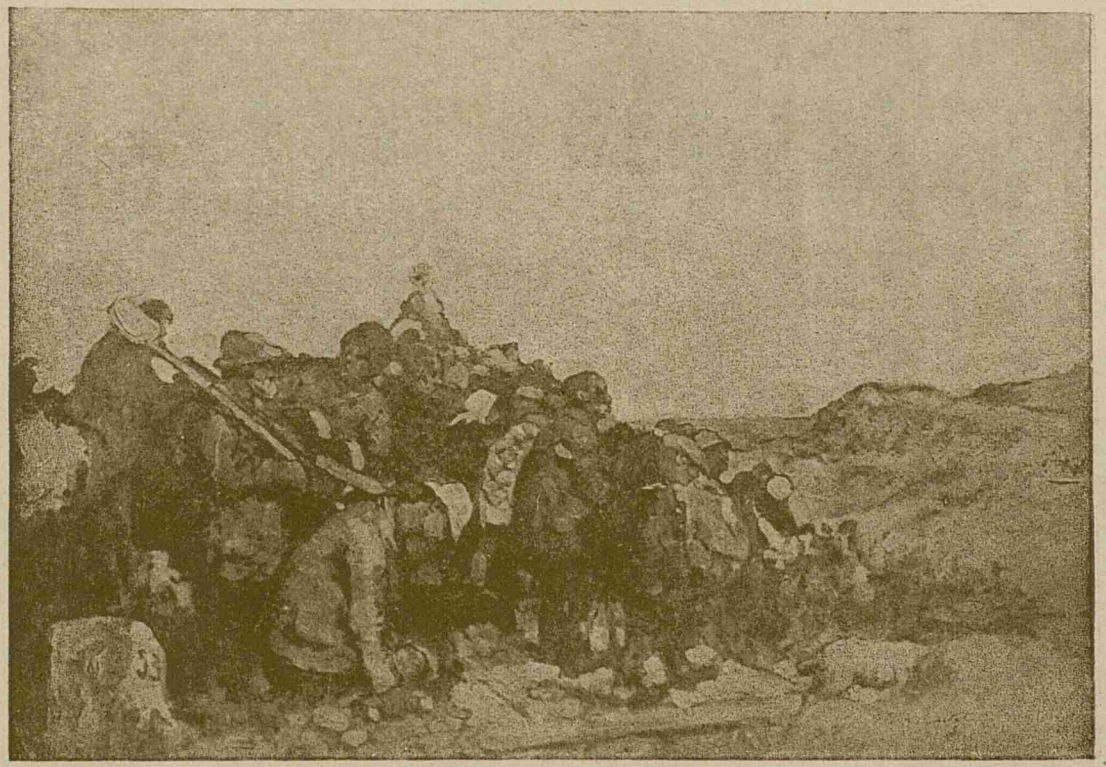

Emigranţii

www.digibuc.ro

Papa lui Vélasquez din Galeria Doria...

Il chemà la Napoli cele cîteva tablouri de Rembrandt din Galeria Națională...

Și-l chemà la Veneția plafoanele de Véronèse din Palatul Dogilor...

In vară se reîntoarce în țară, dupăce ancorează pentru cîteva zile la Constantinopol să lucreze ceva.

Lucrează și la Huși, iar în noemvre deschide expoziție tot la Mozart.

A adus atunci cîteva pînze mari, dintre care un bairam la

www.digibuc.ro

Constantinopol, cu o mulțime veselă agitîndu-se într'un colorit cald,... două crîmpee din portul Constantinopolului,... o casă din Veneția prinsă în zorii zilei, cu zidurile întunecate, sub un cer albastru închis, pătat de nori albi,... o împrejmuire de zid a unei biserici din Huși, cu o poartă deschisă și plopi dincolo de zid,... o primăvară lîngă un copil, copilul lîngă o roabă și roaba lîngă doi copaci,... o casă cu peretele din față luminat de lună iar dincolo de casă, în fund, apune soarele,... o toamnă pe cîmp lîngă un foc

www.digibuc.ro

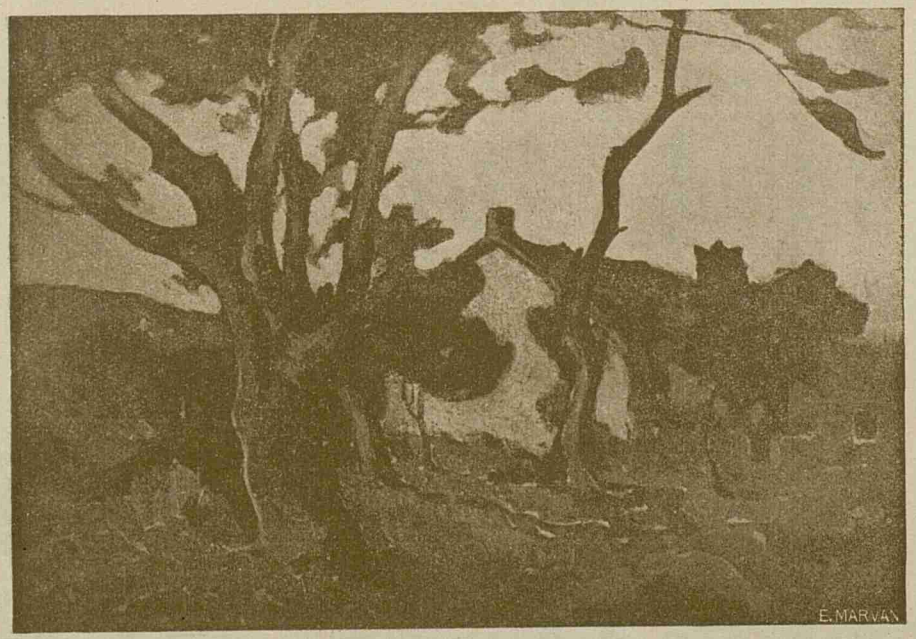

Spre seară

www.digibuc.ro

de vreascuri la care se încălzesc patru drumeți,... un autoportret, îmbrăcat cu o haină albastră luminată pe umărul stîng, cu paleta în mînă,... și multe tablouri mai mici, din Moldova și din Italia.

In timpul expoziției de atunci, într'o după amiază rece care continuà o burniță începută în ajun, treceam împreună cu Balțatu pe o stradă din preajma Bisericii Albe.

In fața unei porți deschise Balțatu s'a oprit, smucindu-mă de braț:

www.digibuc.ro

— Privește!...

O curte cu pământul înegrit de ploae, și în fund, sub un balcon gata să cadă, înfipt într'un zid la fel cu balconul, erau trei picioare, — unul într'o cismă ruptă, iar celelalte două de lemn, — o pelerină veche cu gluga ridicată și o caterincă în care se învîrteà un cîntec răgușit. Unul din cele două picioare de lemn erà al caterincei.

Balțatu mă strîngeà de braț:

— Privește!... Cel mai minunat tablou din cîte mi-a fost dat să văd!...

www.digibuc.ro

Toamnă

www.digibuc.ro

Și burniță...

Dupăce s'a terminat și expoziția de atunci, Balțatu și-a trecut iarna și primăvara la Huși, — iar vara și-a trecut-o în Munții Neamțului, — nu pentru odihnă...

La Salonul de Toamnă din octomvre al anului o mie nouă sute douăzeci și doi expune un flăcău cu oile pe munți,... doi copii la un isvor în munți,... o casă și în fund munți,... apoi două capete între care un autoportret cu turban,... și încă cinci tablouri.

Dupăce Salonul de Toamnă

www.digibuc.ro

s'a închis, Balțatu mai trimite la București cîteva tablouri între care unul cu o sobă albă de țară, o oală albastră la foc și o pisică neagră după horn.

Peste vre-o două săptămîni primesc un plic dela Huși.

«Zici că îți place soba cu mîța? Imi place și mie. Am făcut-o la Holda lîngă Broșteni».

La începutul lui octomvre de atunci îmi scrie:

«Ajunul crăciunului».

Am fost pentru vre-o șapte zile la Iași.

Acum sunt la Huși unde am

www.digibuc.ro

La lucru

www.digibuc.ro

făcut cîteva IERNI.

După sărbători voiu plecà iar la Iași, — la spital.

Iți urez de anul nou o petrecere teribilă».

Cînd se sfîrșește ianuar îmi mai trimite cîteva rînduri:

«La Huși totul este alb, — și ciori pe nemărginit.

Am lucrat puțin timpul din urmă pentrucă am fost bolnav.

Acum mă frămîntă o compoziție: — Emigranții».

In fevruar mai primesc un plic dela Huși:

«Ca un exilat, număr cu

www.digibuc.ro

Veneția

www.digibuc.ro

casă particulară, din mansarda unde Balțatu ocupă o cameră pentru scurt timp.

Sub un cer cenușiu și gol, o prapastie desparte două pămînturi și un pod le unește. Pe pod cîțiva nenorociți trec depe un pămînt pe altul. Pustiu este pămîntul lăsat în urma lor și pustiu este pămîntul spre care se îndreaptă. Un nenorocit merge în mîni, pentrucă nu are picioare,... un altul cîntă, pentrucă nu știe de unde vine și nu știe unde se duce,... o femee poate vrea pe cel care cîntă, sau poate pe un

www.digibuc.ro

altul din ceata lor, poate vrea să fie bătută, iubită și apoi iar bătută...

Ah, Emigranții aceștia ai lui Balțatu!...

După ce pleacă din București, îmi scrie:

«Sunt la Balcic...

Balcicul este mult mai interesant decît mi-l închipuiam. Are ceva din Constantinopol,—dar foarte puțin.

Acum cînd îți scriu este soare și marea s'a liniștit,—dar cu zece minute mai înainte ningeà și erà furtună.

www.digibuc.ro

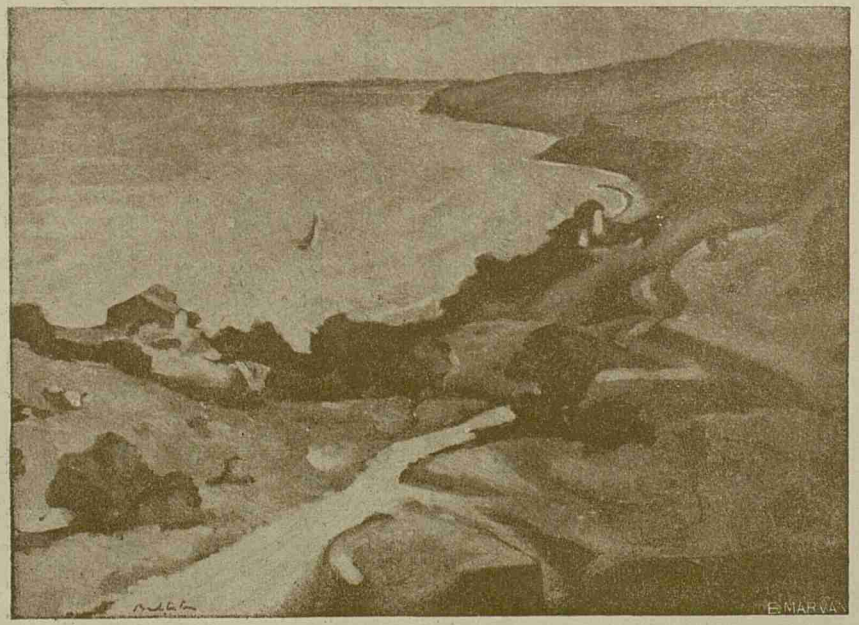

Spre Ekrene

www.digibuc.ro

Și din cauza vremei nu pot lucrà nimic.

Florile migdalilor au căzut de ger...

Casa mea este cu ferestrele la mare, — și foarte aproape de valuri.

Vino aici, să trecem cîteva zile împreună».

Deși tot timpul cît a stat acolo a fost bolnav de friguri, totuși a lucrat destul de mult.

La sfîrșitul verei se întoarce în Moldova, lăsînd frigurile la Balcic.

Lucrează la Huși cîteva TOAMNE și în decemvre deschide expo-

www.digibuc.ro

ziție în București la Maison d'art.

In CARTIER TATARESC, cea mai minunată pînză din expoziția asta, totul se frămîntă, totul este torturat, — și dealurile din fund, și casele din față, și copacul din dreapta, — numai tatarul stă nemișcat alături de un hîrleț vertical, nemișcat ca și tatarul.

In cele cîteva țărmuri de mare, bărci goale așteaptă să fie împinse în larg.

Cele cîteva TOAMNE dela Huși, au ceva de prapastie, de perzare, de moarte.

In expoziție, printre pînzele

www.digibuc.ro

Cartier tătăresc

www.digibuc.ro

mari, mai erà o biserică veche dela Balcic de o construcție ciudată,... erà un sat de pescari cu cîteva case, trei turci la sfat și o barcă suită pe mal,... erà o huidiță la Huși,... apoi bordee de tatari,... magazii în port,... și încă vre-o șaptezeci de tablouri mai mici, printre care acuarele și desene.

COPIL MINUNAT i s'a spus la cea întîi expoziție făcută la Iași în zilele de bejenie ale anului o mie nouă sute șaptesprezece, — copil, pentrucă atunci nu aveà decît optsprezece ani, — acum Balțatu nu mai este copil, a rămas numai

www.digibuc.ro

MINUNAT.

Intr'una din zilele expoziției lui din urmă, îmi spune:

— In seara asta mergem la cinematograf.

— La cinematograf?

— Da!... Trebue!...

— Pentruce?

— Pentrucă este ceva rusesc.

Și ne-am dus.

Intr'o scenă cu un interior de cîrciumă plin de ruși beți, un bătrîn jucà o căzăcească îndrăcită.

Am întins atunci mîna spre Balțatu, însă în clipa aceea și el întinsese mîna spre mine, așa că

www.digibuc.ro

așa cum au sburat toate morile de vînt dela noi.

Și Balțatu va ascultà chemarea morilor de vînt, pentrucă sunt în apropierea Nistrului și pentrucă de acolo se poate vedeà pămîntul de dincolo...

Și Balțatu așteaptă ziua cînd va încarcà pe un vapor cîteva zeci de tablouri pentru o expoziție la Veneția...

Și Balțatu încă nu a împlinit douăzeci și cinci de ani...

ianuar 1924,

BIBLIOTECA - MUNICIPIULUI - BUCUREȘTI

www.digibuc.ro

TIPARUL:
„MERCUR“

CLIŞEELE:
„E. MARVAN“

www.digibuc.ro

București, 1924

www.digibuc.ro

www.digibuc.ro